

”Språket” – substantiv eller inte?
— Jämförande analys av två läromedel i grammatik för gymnasiet i Svenska och Svenska
som andraspråk

Alen Kasumovic

Cassandra Khajo

**Examensarbete 15 hp
Ämneslärarprogrammet
Institutionen för individ och samhälle
Höstterminen 2019**

Arbetets art: Examensarbete 1, 15 hp, Ämneslärarprogrammet

Titel: "Språket" – substantiv eller inte?

Engelsk titel: "Language" - noun or not?

Sidantal: 29

Författare: Alen Kasumovic & Cassandra Khajo

Examinator:

Datum: november, 2019

Sammanfattning

Bakgrund: Det finns skillnader i ämnena Svenska och Svenska som andraspråk (Skolverket, 2011). Ämnet Svenska som andraspråk, i jämförelse med Svenska, fokuserar mer på att bland annat utveckla elevernas ordförråd och språkliga variationer. I arbetet nämns även termerna skolspråk och vardagspråk frekvent, då dessa är ytterst relevanta för analysen.

Syfte: Syftet med studien är att jämföra hur två läromedel med fokus på grammatik i ämnena Svenska och Svenska som andraspråk framställs, samt hur både det strukturella och språkliga innehållet framträder. De läromedel som vi valt att analysera är *Fixa grammatiken* (2014), som riktas mot ämnet Svenska och *Grammatik från grunden* (2016) som riktas mot ämnet Svenska som andraspråk. Fokus riktas mot de abstrakta och konkreta orden inom ordklassen substantiv, men även huruvida det finns, och i sådana fall hur, en form av adaptation i läromedlet för Svenska som andraspråk.

Metod: Två läromedel i ämnet Svenska och Svenska som andraspråk analyseras utifrån Hellspongs (2001) strukturella analysmetod, detta på grund av att analysen bidrar till en djupgående analys av textens innehåll samt stilistiska drag. Den strukturella analysen delas upp i följande fem kategorier: *kontexten*, *den textuella strukturen*, *den ideationella strukturen*, *den interpersonella strukturen* och *samband*. Syftet med analysmetoden är att ge en mångsidig beskrivning av de två valda texterna.

Resultat: Utifrån en djupgående analys med hjälp av den strukturella analysmetoden uppkom ett tydligt resultat. Innehållet i de två läromedlen har en tydlig struktur och det är logiskt presenterade rubriker och förklaringarna, som dessutom fullföljs med konkreta exempel. *Fixa grammatiken* har en aning mer strukturerade underrubriker, medan *Grammatik från grundens* underrubriker till viss del kan anses vara diffusa. *Fixa grammatiken* innefattar ett både passivt och aktivt ordförråd, i jämförelse med ordförrådet i *Grammatik från grunden* som till största del är aktivt och med mindre abstrakta ord, vilket bygger vidare på adaptationen, som även innefattar ett mindre varierat innehåll i jämförelse med läromedlet för Svenska.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte	2
2.1 Frågeställningar	2
3. Bakgrund och tidigare forskning	3
3.1 Styrdokument.....	3
3.2 Vardagsspråk och skolspråk.....	3
3.3 Tidigare läromedelsanalyser.....	4
3.4 Forskning om andraspråksundervisning	5
4. Material	6
4.1 Urval	6
4.2 Fixa grammatiken	6
4.3 Grammatik från grunden	7
5. Teori och metod	8
5.1 Analys av läromedlen	8
5.1.1 Kontexten	8
5.1.2 Den textuella strukturen	8
5.1.3 Den ideationella strukturen	9
5.1.4 Den interpersonella strukturen	9
5.1.5 Samband.....	9
6. Resultat	10
6.1 Substantivsavschnittens utformning.....	10
6.2 Kontexten	12
6.3 Den textuella strukturen	13
6.4 Den ideationella strukturen	16
6.5 Den interpersonella strukturen.....	16
6.6 Samband.....	17
6.7 Adaptionen i läromedlet Grammatik från grunden	18
7. Diskussion	20
7.1 Hur framställs innehållet i de utvalda kapitlen i respektive läromedel?.....	20
7.2 Hur framställs abstrakta och konkreta substantiv i de valda läromedlen?	21
7.3 Sker en adaption i läromedlet som är riktad mot Svenska som andraspråk och i sådana fall hur?	21
7.4 Slutsats	22
7.5 Vidare forskning.....	22
8. Referenslista	23

1. Inledning

I denna studie genomförs en läromedelsanalys på två grammatikböcker som är riktade mot ämnena Svenska och Svenska som andraspråk för elever på gymnasienivå. Skolverket skriver i rapporten *Läromedlens roll i undervisningen* att en stor majoritet av de lärare som undervisar i den svenska skolan planerar sin undervisning utifrån ett eller flera läromedel (Skolverket, 2006, s.14,21,25). Begreppet *läromedel* innefattar exempelvis en lärobok/grundbok eller en övnings- eller studiebok (Nationalencyklopedin, 2019).

Svenska och Svenska som andraspråk är två ämnen som behandlar det svenska språket och dess undervisning med separata kursplaner. Faktum är att ämnena i sig inte är olika svåra. Det handlar istället om att första- och andraspråkselever fokuserar på olika delar av språket. I ett mångkulturellt land som Sverige är det viktigt att alla elever får möjlighet till en likvärdig utbildning (Skollag, 2010:800) och enligt Nils-Erik Nilsson (2000, s.31) är den svenska skolan i behov av fler läromedelsanalyser. Vi har i detta arbete valt att analysera hur innehåll och abstrakta och konkreta substantiv framställs i de aktuella läromedlen. Dessutom vill vi synliggöra om en adaptation verkställs i läromedlet som är riktat mot Svenska som andraspråk och i sådana fall hur läromedlet främjar till en likvärdig utbildning. Analysen kommer utgå ifrån Hellspong (2001, s.61ff) strukturella analysmetod.

Då vi båda är andraspråkstalare känner vi en stark koppling till ämnet i helhet. Vi anser att adaptation är en viktig faktor som sker inom andraspråksundervisningen, men en förenkling av läromedlets innehåll får inte vilseleda elevernas språkliga utveckling. Deras kognitiva utveckling bör inte hämmas med alldeles förenklade uppgifter och exempel, utan däremot ständigt utmanas för att de ska nå så långt som möjligt i deras andraspråksinläring. Den språkliga variationen som eleverna bör få ta del av i undervisningen är otroligt viktig och när utmaningarna tas bort eller förenklas, försvinner även den variation som eftersträvas.

2. Syfte

Sverige är idag ett mångkulturellt land och det finns många andraspråkstalare i den svenska skolan. Skolans huvudsakliga uppgift är att ge elever en likvärdig utbildning och främja alla elevers utveckling och lärande (Skollag, 2010:800). Syftet med studien är att jämföra hur två läromedel i grammatik i ämnena Svenska och Svenska som andraspråk framställer det strukturella innehållet och även det språkliga innehållet i form av abstrakta och konkreta ord inom ordklassen substantiv. Vi vill även i studien titta på huruvida det finns en adaptation eller inte i läromedlet som är riktat mot ämnet Svenska som andraspråk, och i sådana fall hur anpassningen ser ut.

2.1 Frågeställningar

- Hur framställs innehållet i respektive läromedel?
- Hur framställs abstrakta och konkreta substantiv i de valda läromedlen?
- Sker en adaptation i läromedlet som är riktat mot Svenska som andraspråk och i sådana fall hur?

3. Bakgrund och tidigare forskning

3.1 Styrdokument

I styrdokumenterna som Skolverket (2011) framställer finns det skillnader mellan ämnet Svenska och Svenska som andraspråk. I Svenskämnet syftar Skolverket (2011) ”Undervisningen i ämnet Svenska ska syfta till att eleverna utvecklar sin förmåga att kommunicera i tal och skrift [...]” (s.160). Skillnaderna mellan dessa två ämnen som Skolverket (2011) applicerar i styrdokumenterna är inte extremt många, men de finns. I Svenska som andraspråkets syfte finns det skillnader i form av att andraspråkselever ska få möjligheten till att utveckla deras språkliga kunskaper och färdigheter. Skolverket (2011) skriver i ämnets syfte att andraspråkselever bör utveckla kunskaper inom den språkliga variationen som finns i det svenska språket. En utveckling av den språkliga variationen innebär att eleverna får kännedom om vilket språk som är det bästa att använda i det aktuella sammanhanget som de befinner sig i.

3.2 Vardagsspråk och skolspråk

Alla barn som regelbundet i sin uppväxt har deltagit i muntliga interaktioner har oftast ett välfungerande vardagsspråk. Det finns dock barn med ett mer utvecklat språk i jämförelse med andra och orsakerna bakom detta kan bland annat bero på vilken typ av utbildning föräldrarna har. Högre utbildade föräldrar har en tendens att möjliggöra ett aktivt muntligt deltagande, i olika typer av kontexter, hos sina barn. Detta leder i sin tur till att dessa barn utsätts för en snarlik språksituation som råder i skolan, medan barn med lägre utbildade föräldrar överhuvudtaget inte får möjligheten till denna typ av språkutveckling. Skillnaden mellan vardagsspråk och skolspråk är att vardagsspråket har ett större innehåll av konkreta ord, i jämförelse med skolspråket som präglas av ett mer abstrakt innehåll. Syftet med det abstrakta innehållet i skolspråket är att eleverna ska få kunskap om skillnaderna mellan vardagsspråk och skolspråk. Skillnaderna mellan innehållet i abstrakta och konkreta substantiv definieras som följande: ”**abstrakt substantiv**, substantiv som betecknar ett icke-påtagligt fenomen (utan massa), t.ex. egenskap, tillstånd, händelse och tid.” (Nationalencyklopedin, 2019). Det vill säga nyhet, kärlek och lektion. Definitionen för konkreta substantiv ser ut på följande sätt: ”**konkret substantiv**, substantiv som betecknar något som kan vägas och direkt uppfattas med sinnena, t.ex. varelser, föremål och material.” (Nationalencyklopedin, 2019). Exempel på konkreta substantiv är *lampa*, *bord* och *tidning*. Eleverna som behärskar skillnaderna kommer även ha kunskap om vilket typ av språkbruk som är lämpligast att använda i specifika situationer. Inläringen av skolspråket är en process men det är främst på högstadiet och gymnasiet som skolspråket verkställs (Hägerfelth, 2011, s.19ff).

Cummins, som är en språkforskare inom andraspråksundervisningen, skriver i sin artikel om BICS (Basic Interpersonal Communication Skills) och CALP (Cognitive Academic Language Proficiency). Begreppen kategoriserar elevernas språkliga kunskapsnivå. BICS innebär en behärskning av det fundamentala i språket som korrekt uttal och användning av det vardagliga språket som präglas av konkreta ord. CALP är däremot en kategori som hänvisar till att eleven

behärskar ett abstrakt skolspråk (Cummins, 1979). Ytterligare en skillnad mellan CALP och BICS är att elever som tillhör kategorin CALP klarar av kognitivt krävande uppgifter medan elever som tillhör kategorin BICS har förmågan att enbart klara av mindre komplicerade uppgifter (Abrahamsson, 2009, s.218f).

3.3 Tidigare läromedelsanalyser

Skolverket (2011) skriver i ämnets syfte att eleverna har rätt till att utveckla kunskap om språkets uppbyggnad och detta gäller både ämnet Svenska och Svenska som andraspråk. Undervisningen av grammatik är i dagens klassrum läromedelsstyrkt och Nils-Erik Nilsson (2000, s.31) hävdar att de aktuella läromedlen är i behov av läromedelsanalyser. Strömqvist (1996, s.7f) skriver att forskare som genomför läromedelsanalyser bör ha ett större fokus på det språkliga innehållet och inte enbart på det didaktiska valet som läromedlen framställer.

Det som kännetecknar ett bra läromedel är ett intresseväckande innehåll, ett varierat språk och en genomtänkt layout som ökar möjligheten till inläring. Läromedel som besitter ett anpassat innehåll och som möter eleverna på deras kunskapsnivå har stora möjligheter till att bidra med kunskapsutveckling (Strömqvist, 1995, s.7ff). För att elever skall kunna få tillämpa kunskap från läromedel i skolan krävs det dock mer än bara ett anpassat innehåll. I läromedel är det av yttersta vikt att underrubriker, inledningar och styckeinledningar finns tillhands, då inledningar och rubriker bidrar med förförståelse av den aktuella texten medan styckesindelningar underlättar den kommande läsningen (Strömqvist, 1995, s.47ff).

Det har tidigare genomförts undersökningar av läromedel och dess presentation av konkreta och abstrakta substantiv. En av forskarna är Pettersson (1987) som undersökte grammatiska läromedel som riktades mot mellanstadiet och dess exempelord inom ordklassen substantiv. De substantiv som läromedelsförfattarna använde sig av, visar sig senare i undersökningen vara vinklade till ett specifikt område, närmare bestämt vardagliga substantiv. Diverse exempel som läroboksförfattarna exemplifierade dominerades kraftigt av konkreta ord och dessutom kategoriserades substantiven inom kategorierna *saker*, *djur* och *växter*. *Bälte*, *boll* och *tomat* var några av substantiven som eleverna fick ta del av och dessutom kunde man finna alla de exempel i ett barns vardag. Pettersson hävdar att detta hämmar stimulationen samtidigt som övningarna i läromedlen kan leda till att eleverna uppfattar ordklassen substantiv som enbart saker man kan ta på, vilket i sig är missvisande (1987, s.65ff).

Likt Petterssons undersökning fick Ullström (2000, s.50f) även han fram ett dylikt resultat i en läromedelsanalys riktad mot undervisningen på gymnasienivå. I läromedlen *Fakta och färdigheter* och *Dialog treårssvenska* är de konkreta exemplen kraftigt dominerade och kan komma att hämma den språkliga utvecklingen hos eleverna. Den språkliga utvecklingen hämmas på grund av att de konkreta orden som presenteras i läromedlen är allt för ofta ord som tillhör elevernas vardagsspråk, vilket förhindrar deras utveckling. Ullström menar vidare att elevernas språkutveckling hindras på grund av de diffusa förklaringarna om de abstrakta substantiven som råder i de undersökta läromedlen. Förklaringarna kan uppfattas som att de

abstrakta orden ligger i substantivets ytterkant, trots att dessa ord är lika mycket substantiv som saker en människa kan ta på (Ullström, 2000, s.50f).

Både Ullström och Pettersson menar att läromedelsförfattarna har valt att avgränsa ordförrådet hos eleverna genom att delge felaktiga uppfattningar om vilka ord som faktiskt tillhör ordklassen substantiv. Dessutom menar Pettersson (1987, s.74f) att läromedlen inte innehåller en successiv ökning av svårighetsgrad, vilket påverkar kunskapsutvecklingen på ett negativt sätt då läromedlen är enformiga och inte tillräckligt utmanande.

3.4 Forskning om andraspråksundervisning

Lindberg och Kokkinakis (2007) skriver i sin rapport *OrdIL* om att den svenska skolan består av 15% flerspråkiga elever och att ett stort antal av dessa blir tvingade till att använda andraspråket till både inläring och den kognitiva utvecklingen. Vidare menar skribenterna att andraspråks elever möter ett skolspråk som innehåller abstrakta ord och som i sin tur ställer högre kunskapskrav i det svenska språket. Enström (2013, s.185) hävdar att antalet abstrakta och konkreta ord i läromedel påverkar elevernas inlärningsmöjligheter då svårighetsgraden för inläring av dessa kategorier skiljer sig åt. En anledning till inlärnings svårigheterna är att de konkreta orden har uppenbara betydelser och är enkla att översätta till sitt modersmål medan de abstrakta är alltmer besvärligare att direkt översätta (Enström, 2013, s.185).

Olvegård (2014, s.15f) skriver i sin avhandling *Herravälde: är det bara killar eller?* att språkliga svårigheter ofta sker i elevernas språkliga möte med lärobokstexter. Svårigheterna uppstår på grund av att eleverna i vardagen inte kommer i kontakt med orden som läromedlen förmedlar. Dessutom finns risken att läromedel och lärare har förväntningar på att elever har kunskap om ämnesrelaterade begrepp, vilket i sin tur kan leda till inlärningsproblem. Olvegård (2014, s.25) menar vidare att läromedlet är en viktig del av utbildningen och att det är lärarens pedagogiska skicklighet som får se till att materialet är anpassat för den målgrupp det lärs ut till.

Både avhandlingen och rapporten får medhåll av Gibbons (2013, s.31f) om att ämnesspråket i dagens skola innehåller en större mängd abstrakta ord som leder till svårigheter för förståelse och inläring hos en andraspråkstalare. Elever som befinner sig i kategorin BICS får dock inte erhålla en simplificering av läromedlens uppgifter. Pedagoger skall istället bidra med stöttning till det praktiska arbetet som till slut leder till kunskapsutveckling hos dessa elever (Gibbons, 2013, s.39f). Elever måste få möjligheten till att utmanas i kognitivt krävande uppgifter för att få till en språkutveckling. En förenkling av uppgifter kan få förödande konsekvenser då språkutveckling med all förmodan stannar av och eleven kommer enbart behärska det vardagliga språket (Hägerfelth, s.48).

4. Material

Undersökningen utgår från två läromedel i grammatik för det svenska språket som lärs ut i gymnasieskolan. Det första läromedlet, *Fixa grammatiken* (2014), används för undervisningen i Svenska, och det andra, *Grammatik från grunden* (2016), används för undervisningen i Svenska som andraspråk. Läromedlet för Svenska används i ämnet Svenska 2, medan läroboken för Svenska som andraspråk inte vänder sig till en specifik kurs, utan istället till den målgrupp som anses vara nybörjare i både Svenska som främmande språk och andraspråk. Antalet sidor skiljer sig visserligen åt, men samma grammatiska termer och begrepp avhandlas i det avsnitt vi valt att analysera. Uppsatsen bygger således på en läromedelsanalys. Nedan presenterar vi de valda läromedlen och en koncis men översiktlig redogörelse av dem, samt syftet med just dessa läromedel.

4.1 Urval

De läromedel som undersöks i denna uppsats har valts specifikt utifrån tre kriterier, nämligen årtal, omfattning och relevans inom undervisningen. Läroboken för Svenska som andraspråk kategoriseras som en grundbok medan läroboken för Svenska är en del av en större serie som behandlar hela det centrala innehållet för ämnet Svenska i årskurs 1–3 på gymnasiet. De läromedel som undersöks i denna uppsats kommer från två större läromedelsförlag: Natur & Kultur samt Studentlitteratur, där *Fixa grammatiken* utgavs av Natur & Kultur och *Grammatik från grunden* av Studentlitteratur. Bakgrunden för vårt materialurval är delvis egna erfarenheter av läromedel i svenskämnet och från handledare från våra praktikplatser, samt större diskussionsforum för svensklärare där vi har kunnat samla in diverse inspiration om de mest relevanta läromedlen inom gymnasieskolan.

De läromedel som analyseras är *Fixa grammatiken* och *Grammatik från grunden*. Vi har i denna uppsats valt att fokusera mer djupgående på en specifik ordklass; substantiv, detta istället för att analysera läromedlen i sin helhet då det är alldeles för omfattande. Syftet med uppsatsen är att analysera abstrakta och konkreta ord. Substantiv är den största ordklassen vilket medförde att vi ansåg den som mest lämpad för att kunna besvara våra frågeställningar som riktar sig mot just abstrakta och konkreta ord.

4.2 *Fixa grammatiken*

Fixa grammatiken – med fokus på ord, fras och sats har tre författare; Helga Stensson, Ann-Sofie Lindholm och Pär Sahlin. Läroboken är utgiven 2014 och riktar sig mot årskurs 2 i Svenska på gymnasiet. Det finns olika upplagor av läroboken, och i denna uppsats undersöks den första upplagan. Boken består totalt av 116 sidor. Förutom de kapitel som behandlar grammatiken, som sträcker sig över s. 6–107, så har boken även en del som kallas för Uppslaget på sida 108–112, där man hittar kortfattade förklaringar till alla ord och uttryck som under bokens gång har markerats med fet stil. Utöver detta så avslutas boken med ett Bedömningsstöd på sida 114–115, som underlättar både för läraren och för eleven då denne

tydligt kan se exempelvis vilka delar man kan tänkas behöva utveckla. Den allra sista sidan är en Källförteckning över de bilder som har använts.

De delar i läroboken som ligger till grund för analysen i uppsatsen är således det kapitel som har följande benämning; Två: ordens sortering – om ordklasser, där vi mer specifikt analyserar delen om ordklassen substantiv på sida 35–38. Vi är medvetna om att antalet sidor i de två läromedlen skiljer sig åt, detta i och med att läromedlet för Svenska som andraspråk innehåller ett flertal övningsuppgifter, till skillnad från läromedlet för Svenska.

4.3 Grammatik från grunden

Grammatik från grunden – grammatik med regler och övningar för SFI och SVA har två författare; Anna Hellström och Urban Östberg. Läroboken är utgiven 2016 och riktar sig mot målgruppen andraspråkselever i Svenska som främmande språk/andraspråk. Även här finns det olika upplagor av läroboken, och vi har i denna uppsats valt att undersöka den första upplagan. Boken består av totalt 206 sidor. Förutom de åtta kapitel som behandlar just grammatiken på sida 6–169, så finns det även ett Grammatikprov på sida 171–176 som bygger på samtliga kapitel. Bokens avslut består av ett Facit på sida 177–206 där de flesta övningar behandlas. I och med att läroboken specifikt tar upp grammatik så har vi kunnat analysera det kapitel som tar upp ordklassen substantiv på sida 46–58.

Då kapitlet i större del består av övningsuppgifter har vi valt att analysera kapitlet och rikta fokus mot förklaringen av de konkreta och abstrakta substantiven, samt se i vilket omfång vardera kategorin innefattar.

5. Teori och metod

I arbetet kommer två läromedel att analyseras för att kunna ge svar på de frågeställningar som utgör grunden för uppsatsen. Det ena läromedlet har svenskämnets elever som målgrupp, medan de andra är riktat mot ämnet Svenska som andraspråk. Analyser av läromedel kan självklart se olika ut beroende på de kriterier man eftersöker och vilket perspektiv man utgår ifrån. I denna uppsats har vi valt att undersöka och analysera avsnittet som behandlar ordklassen substantiv. De faktorer som vi i denna uppsats har valt att analysera utgår ifrån en given analysmetod.

5.1 Analys av läromedlen

Analysen av de två läromedel vi valt kommer att utgå från Lennart Hellspongs (2001) strukturella analys. Den strukturella analysen kommer att användas på grund av att det bidrar till en djupgående analys av textens innehåll men även böckernas stilistiska drag. Hellspongs (2001) syfte med analysmetoden är att ge en mångsidig beskrivning av, i princip vilken text som helst, språkliga, innehållsliga och sociala struktur. Då analysmetoden innefattar en rad olika punkter, har vi valt att endast besvara de frågor som är väsentliga för uppsatsen och som besvarar frågeställningarna. Hellspong (2001) delar upp sin strukturella analys i fem kategorier: *kontexten, den textuella strukturen, den ideationella strukturen, den interpersonella strukturen* och *samband*. Uppsatsen delar upp analysen på samma sätt som Hellspong, och fokus ligger på att besvara uppsatsens första frågeställning gällande innehållet av abstrakta och konkreta ord. De analysfrågor som används i uppsatsen och som utgör metoden tar således ansats i frågorna gällande: innehållets struktur och förklaring, rubriker och inledningars utformning och slutligen exempel och uppgifters utformning. Nedanför har vi valt att förklara Hellspongs fem kategorier.

5.1.1 Kontexten

Hellspongs (2001, s.62f) första kategori behandlar det sammanhang som en text uppträder i. Med hjälp av de givna frågorna framhävs textens situation, samspel med andra texter och kulturbakgrund. Inledningsvis ställs frågor angående en texts situationskontext, som exempelvis handlar om när och var en text publicerades, hur textens kommunikationssätt kan beskrivas, och vilka som är textens sändare och mottagare. Hellspong behandlar även underrubriken intertextuell kontext, där frågor gällande en texts diskurs tas upp. Avslutningsvis behandlar han begreppet kulturkontext, det vill säga frågor om hur man kan beskriva textens allmänna kulturbakgrund rent materiellt, socialt och andligt.

5.1.2 Den textuella strukturen

Nästa kategori har i utgångspunkt att analysera textens yttre form, där språk, textbindning och komposition står i fokus. Kategorin behandlar fyra underrubriker, varav lexikon är den första. Vad är det egentligen som utmärker en texts ordförråd? Är språket varierande eller förekommer det upprepningar? Nästa underrubrik handlar om grammatik, där man fokuserar på bland annat

textens meningsuppbyggnad, lexikogrammatiska stil och såvida textens tyngs av långa nominalfraser. Därefter fokuserar man på textens bindning och det som präglar textens referensbindning. Man behandlar även tematiska, retoriska och konnektivbindningar. Avslutningsvis riktar man fokus mot textens komposition, där analysen går ut på att titta på textens uppbyggnad och dess huvuddelar i stora drag (Hellspong, 2001, s.63f).

5.1.3 Den ideationella strukturen

Hellspongs (2001, s.64ff) tredje kategori handlar om textens tema, propositioner och perspektiv. Hur ser textens innehåll ut och vilka teman tar den upp? Finns det ett makro- och mikrotema? Vad är egentligen kärnan i textens innehåll och står de viktiga delarna av textens innehåll mellan raderna, alltså implicit? Vilket eller vilka perspektiv utgår texten ifrån? Har texten ett inifrånperspektiv eller har den ett utifrånperspektiv? Vilket är textens tidsperspektiv? Skrivs det i nutid, dåtid, framtid eller växlar tiden? Utifrån analysen tittar man även på ifall man kan finna några jämförelseperspektiv, i form av exempelvis analogier, metaforer, besjälningar, metonymier eller antiteser.

5.1.4 Den interpersonella strukturen

Den fjärde kategorin har i utgångspunkt att analysera det som kännetecknar texten som en social aktivitet. Vilka typer av attityder visar texten upp och vad för slags samspel för den in läsaren i? De tre underkategorier som präglar den interpersonella strukturen är språkhandlingar, attityder och ram. Språkhandlingar fokuserar på ifall texten innehåller andra allmänna språkhandlingar än de som vanligtvis förekommer i form av frågor, påståenden och uppmaningar. Analysen går även ut på att se ifall texten försöker påverka läsaren på något sätt med hjälp av exempelvis argument. De attityder som en text kan innehålla kan bland annat handla om de hållningar som röjer i texten. Även innehållet i texten är centralt då man analyserar eventuella understrykningar och garderingar. Inom textens ram ligger fokus på ifall texten tilltalar mottagaren, eller ifall den omtalar sändaren eller andra. Det kan även handla om vilka nya sociala ramar som texten tillför (Hellspong, 2001, s.66f).

5.1.5 Samband

Avslutningsvis tar man en titt på textens samband. Hellspong (2001, s.67) ställer två specifika frågor som ger svar på sambandet, nämligen: Hur sätter kontexten sin prägel på texten, och vilka funktioner fyller de olika dragen i textstrukturen? Sker det en anpassning av texten till dess kontext? Om det mot förmodan inte gör det, vad ska du själv vilja ändra på?

6 Resultat

Resultatet som framkommit tar sin utgångspunkt i de generella mönster som syns i de två läromedlen. Böckerna liknar varandra på ett flertal punkter, trots att läroboken för Svenska som andraspråk riktar större fokus på övningsuppgifter, medan läroboken för Svenska har i syfte att informera eleverna om diverse ordklasser. Resultatet presenteras i form av att en fråga ställs och därefter tillkommer vardera analys av respektive läromedel. Följande tre delar ligger till grund för resultatet:

1. Beskrivning av läromedlen: vad står det och hur ser det ut i de utvalda kapitlen?
2. Jämförelse av läromedlen: vilka skillnader och likheter finns det?
3. Adaption: hur ser adaptionen ut i läromedlet *Grammatik från grunden*?

6.1 Substantivavschnittens utformning

Denna del av resultatet redogör för hur det grammatiska systemet presenteras och förklaras i läromedlens substantivavschnitt. De centrala punkterna som behandlas är huruvida innehållet i form av rubriker, inledningar, exempel och uppgifter förklaras utifrån Hellspongs (2001) strukturella analysmodell.

I de kapitel som valts ut för analysen har det funnits en tydlig struktur. Det är ett logiskt presenterat innehåll som framstår i de två läromedlens avsnitt om ordklassen substantiv och utifrån analysen går det att dra slutsatsen att både läromedlen för Svenska och Svenska som andraspråk väljer att presentera liknande begrepp, då dessa är väsentliga för inläringen av grammatik i de två ämnena. De två läromedlen förklarar både de utvalda grammatiska termerna och tillhörande begrepp.

För varje förklaring tillkommer oftast ett exempel. Förklaringarna är generellt 3–5 meningar långa och kan se ut på följande sätt: ”Konkreta substantiv är saker man kan ”ta på” eller uppfatta med sina sinnen: häst, gitarrist, säng, silver, vatten, gas. Förklaringen för abstrakta substantiv skiljer sig även den åt bland de två läromedlen. I *Fixa grammatiken* ser den ut på följande sätt: ”Abstrakta substantiv är ord för känslor, egenskaper, tillstånd och begrepp som man bara kan uppfatta i tanken: längtan, konstnärlighet, skräck.” (Stensson, Lindholm, Sahlin, s.35, 2014).

Förklaringen för konkreta substantiv i läromedlet för Svenska som andraspråk ser visserligen ut på ett annat sätt med en betydligt kortare mening: ”Substantiv är namn på saker (konkreta substantiv), t.ex. bok och fönster”. I *Grammatik från grunden* är förklaringen för abstrakta substantiv avsevärt kortare: “[...] och olika slags begrepp, förhållanden, känslor etc. (abstrakta substantiv), t.ex. energi, vänskap och glädje (Hallström & Östberg, s.46ff, 2016).

De underrubriker som presenteras i läromedlet *Fixa grammatiken* för svenska ser ut som följande: Substantivens böjning, där det kortfattat står att substantivet böjs på fyra olika sätt: efter numerus, species, genus och kasus. Följande rubriker är således dessa fyra begrepp, där numerus förklarar 'singular och plural', species förklarar 'bestämd och obestämd form', genus förklarar 'en eller ett' och kasus avslutar kapitlet med 'grundform och genitiv', genom att visa substantivets funktion i en mening (Stensson, Lindholm, Sahlin, s.35ff, 2014).

I *Grammatik från grunden* presenteras underrubrikerna på följande sätt: "Substantivets deklinationer, där det framgår exempel på "n" och "t"-genus, "substantiv i obestämd och bestämd form", substantiv med olika bestämningsord, där följande tre exempel presenteras: a) obestämd form av adjektivet + obestämd form av substantivet, b) bestämd form av adjektivet + bestämd form av substantivet och c) bestämd form av adjektivet + obestämd form av substantivet (Hallström & Östberg, s.46ff, 2016).

Efter att ha analyserat de två utvalda delarna och sammanfattat antal abstrakta och konkreta ord, fick vi fram följande resultat, där det även tydliggörs att båda läromedlen innehåller vardagliga exempel. Skillnaden är att de exempel som framförs för de abstrakta substantiven i *Fixa grammatiken* ligger på en högre svårighetsgrad i jämförelse med exemplen från *Grammatik från grunden*.

Fixa grammatiken (2014) innehåller 29 konkreta ord, och 7 abstrakta. Exempel på de konkreta är: *häst, bakelser, klockan* och *huset*. Exempel på de abstrakta är: *längtan, konstnärlighet, känslor* och *skräck*.

Grammatik från grunden (2016) innehåller 84 konkreta ord, och 14 abstrakta. Exempel på de konkreta är: *bok, katt, frimärke* och *flicka*. Exempel på de abstrakta är: *sjukdom, energi, vänskap* och *kärlek*.

Då underrubrikerna är tydliga och kommer med förklaringar och tillhörande exempel, så behöver eleverna inte besitta någon större förkunskap i ämnet. De termer som eleverna möjligtvis har svårigheter att förstå, förklaras så pass tydligt att de ska kunna hålla fokus.

Hellspongs (2001) frågor gällande den textuella strukturen utgår ifrån textens yttre form, det vill säga språk, textbindning och komposition. Utifrån dessa två läromedel kan man dra slutsatsen att textens ordförråd, dess lexikon, är så pass stort för att eleverna i både Svenska och Svenska som andraspråk får chansen att utveckla språket. Meningarna är olika långa i vardera läromedlet och sker inte alls många upprepningar.

I *Grammatik från grunden* (2016) använder man sig inte av speciellt långa ord, i jämförelse med *Fixa grammatiken* (2014), där meningarna bland annat kan innehålla följande ord: grundstommen, medeltidssvenska, vidskepelse och kommunikativa (Stensson, Lindholm och Sahlin, 2014, s. 39).

6.2 Kontexten

Två analysfrågor ligger till grund för avsnittet om textens kontext.

1. Vilken kommunikationssituation hör texten hemma i? Vilken verksamhet är den knuten till? Kan man beskriva verksamheten på olika sätt – kanske mer eller mindre allmänt? Vilken funktion har texten i verksamheten?

Fixa grammatiken

Den kommunikationssituation som texten hör hemma i varierar. Då det handlar om en lärobok, tar eleverna till sig den givna informationen genom att först och främst läsa, men även genom att lyssna och tala. Läsa gör de när de på egen hand går igenom exempelvis uppgifter och annan information. De lyssnar även då läraren har som ansvar att tillsammans med eleverna undervisa och instruera. En del övningar kan även komma att innebära att man som elev talar till en motpart.

Texten är knuten till en given verksamhet, nämligen skolan. Detta framgår utifrån det faktum att det är ett läromedel och inte en vanlig läsebok. Närmare bestämt hör den hemma i grammatikundervisningen för kursen Svenska 2 på gymnasiet. Den funktion texten har i verksamheten är att den finns till som undervisningsstöd i undervisningen som berör grammatik. Läromedlet gör det enklare för elever att använda det på egen hand med hjälp av det de kallar för uppslaget, där man finner alla ord som under bokens gång har markerats med fetstil och som har en kortfattad förklaring till varje ords betydelse (Stensson, Lindholm & Sahlin, 2014, s.108ff).

Grammatik från grunden

Även här varierar textens kommunikationssituation likt det förstnämnda läromedlet. Då läromedlet främst är tänkt för en lärarledd undervisning, innebär det att läraren utgör en stor del av undervisningen, dock innehåller texten så pass många övningar och exempel att eleverna även har möjlighet att arbeta på egen hand. En del övningar kräver diskussion vilket innebär att eleverna får tala med varandra, även här med stöd av en lärare. Läromedlet innehåller en rad förklaringar och introduktioner där läraren enkelt kan lägga grunden för det som komma skall. Det finns även ett grammatikprov i slutet av läromedlet som bygger på samtliga kapitel där eleverna bland annat får fylla i rätt form av adjektiv, komplettera meningarna med rätt form av substantiv och fylla i rätt reflexivt pronomen (Hallström & Östberg, 2016, s.171ff).

Texten är knuten till skolans verksamhet och riktar sig närmare bestämt till dem elever som vill lära sig och öva svenskans grundläggande grammatik. Läromedlet vänder sig till målgruppen som anses vara nybörjare i Svenska som främmande språk och Svenska som andraspråk, och den används både inom vuxenutbildningen och gymnasieskolan. Den funktion texten har i verksamheten är att den ligger som grund för svenskans grundläggande grammatik, både formlära och syntax. Det innehåller mängder av övningar och exempel och även ett tillhörande facit till de flesta övningarna.

2. Vilka är textens sändare och mottagare? Har den officiella sändaren själv gjort texten? Är de som texten riktar sig till, målgruppen, också dess faktiska mottagare?

Fixa grammatiken

Textens sändare är i det här fallet läraren som undervisar utifrån läromedlet, dock inte den officiella sändaren då det inte är lärarna som har gjort texten, utan författarna av boken. Mottagaren är de elever som undervisas. De som texten riktar sig till, det vill säga målgruppen, är också dess faktiska mottagare. I det här fallet är målgruppen elever som studerar Svenska 2 på gymnasiet och ska lära sig om de delar av texten som ligger till grund för grammatik, det vill säga fonem, ord, morfem, fras och sats. Läromedlet kan dock även användas av enbart lärare och som stöd för dennes grammatikundervisning.

Grammatik från grunden

Även här är det läraren som är textens sändare, dock inte den officiella sändaren. Mottagaren är eleverna som undervisas i grammatik, och de är också textens faktiska mottagare. Målgruppen är elever som anses vara nybörjare i Svenska som främmande språk och Svenska som andraspråk, och används med fördel inom både vuxenutbildningen och gymnasiet. Textens mottagare får möjlighet att gå igenom övningar, exempel och diverse andra uppgifter med stöd av textens sändare, det vill säga läraren, då läromedlet är tänkt att användas i en lärarledd undervisning.

6.3 Den textuella strukturen

Två analysfrågor ligger till grund för avsnittet om textens textuella struktur.

1. Vad utmärker textens ordförråd, dess lexikon? Är det stort eller litet? Är det varierande eller har det många upprepningar? Finns det gott om långa ord? Har någon viss ordklass en hög frekvens?

Fixa grammatiken

Det som främst utmärker textens ordförråd är att det är både aktivt och passivt. Aktiva ord är en blandning av ord som man använder vardagligt, medan passiva ord är de som man kanske förstår men inte använder i lika stor utsträckning. Exempel på aktiva ord är bland annat: *genus*, *skräck* och *gymnasieklass*, medan passiva ord är bland annat: *konstnärlighet*, *apostrof* och *regering*. Texten har således ett relativt stort ordförråd, med både varierande ord men även en del upprepningar. Dessa upprepningar sker oftast i de exempel som presenteras. Under rubriken Numerus – singular och plural skrivs följande exempel:

Singular	plural
En macka, ett äpple	många mack-or, tre äppl-en

Dessa ord används även som exempel för rubriken Species – bestämd och obestämd form:

”Nu är jag sugen på att äta mackan och äpplet som jag tog med mig” (Stensson, Lindholm & Sahlin, 2014, s.35f).

Utöver detta finns det en del långa ord, exempelvis: *silverkedjor, konstnärlighet, kunskaper, pluralformer*. Då analysen riktar sig mot ordklassen substantiv, blir det självklart att det är just denna ordklass som nämns i hög frekvens.

Grammatik från grunden

Textens ordförråd för detta läromedel skiljer sig från föregående text på så sätt att det är ett aktivt ordförråd som är aktuellt och inte ett passivt. Anledningen till detta är för att läromedlet riktar sig till andraspråkstalare. Exempel på aktiva ord är: *vänskap, fönster, vatten* och *kafé*. De flesta orden är således ord som eleverna aktivt använder sig av i sin vardag och i kontakt med andra människor. Ordförrådet är stort på så sätt att texten är fylld av vardagliga ord som möjligtvis inte alla elever använder, men som de mycket väl kommer i kontakt med. Skillnaden mellan de två läromedlen är att det i detta inte finns lika många upprepningar, utan istället läggs vikten på varierande ord för att utveckla elevernas språkkunskaper. Även här dominerar substantiv då det är den ordklass analysen riktar sig mot. De varierande orden syns tydligast i övningarna som exempelvis kan se ut på följande sätt:

En stad	städer	städerna
En son	söner	sönerna
Ett land	länder	länderna

(Hallström & Östberg, 2016, s.47).

Det finns inte lika många långa ord i detta läromedel, men de ord som finns är som sagt vardagliga, exempelvis: *sjukdom, deklination, frimärke* och *universitet*. De flesta orden förklaras i ett sammanhang vilket således underlättar för både elev och lärare.

2. Hur är texten uppbyggd i stora drag? Vilka huvuddelar består den av och hur skiljer de sig från varandra till form, innehåll och funktion?

Fixa grammatiken

Texten börjar med en introduktion av ordklassen där konkreta substantiv, egennamn, kollektiver, ämnesnamn och abstrakta substantiv både förklaras och ges exempel på vad de innebär. I det första stycket står det till att börja med följande: ”Substantiv är den största ordklassen. Den innehåller ord för föremål, människor, ämnen, tillstånd och begrepp. Ett annat ord för substantiv är latinets nomen som betyder ’namn’ [...]”. Substantivens böjning där numerus, species, genus och kasus förklaras med hjälp av bland annat exempel på singular och plural och en eller ett (Stensson, Lindholm & Sahlin, 2014, s.35).

Ovanstående punkter utgör textens huvuddelar och de skiljer sig från varandra på så sätt att de bland annat har olika exempel. Det är dock lika mycket text under varje underrubrik och på ett ungefär lika informerande inledningar. De bilder som utsmyckar texten är delvis en klocka, som hamnar under kategorin genus, och en tröja, under kategorin kasus. Detta för att illustrera och tydliggöra dels ”varför man säger hon om klockan”, och även för att förklara svenskans två kasus: grundform och genitiv, i följande exempel: ”Malcolm-s tröja eller tröjan-s ärmar” (Stensson, Lindholm & Sahlin, 2014, s.35ff).

Grammatik från grunden

Texten har följande uppdelning i kapitlet för substantiv:

1. En introduktion av ordklassen där följande text förklarar substantiv: ”Substantiv är namn på saker (konkreta substantiv), t.ex. *bok* och *fönster*, och olika slags begrepp, förhållanden, känslor etc. (abstrakta substantiv), t.ex. *energi*, *vänskap* och *glädje*. Det kan också vara ämnesnamn som *vatten* och *luft*. Även egennamn som *Göteborg* eller *Andersson* hör hit.”
2. Substantivets deklinationer där svenskans två genus förklaras, med fokus på utrum eller en-ord och neutrum eller ett-ord. Det förklaras även att substantivet delas in i fem grupper, det vill säga deklinationer, och att detta görs efter de regelbundna pluralformerna.
3. Substantiv i obestämd och bestämd form förklaras med en rad exempel och övningar där eleven får i uppgift att komplettera formerna i både singular obestämd och bestämd form, och plural obestämd och bestämd form.
4. Substantiv med olika bestämningsord kommer med förklaringen att ”de ord som står före ett substantiv styr böjningen av substantiven och eventuella adjektiv”. Även här tillkommer ett flertal exempel på exempelvis:

A) Obestämd form av adjektivet + obestämd form av substantivet

B) Bestämd form av adjektivet + bestämd form av substantivet

C) Bestämd form av adjektivet + obestämd form av substantivet

(Hallström & Östberg, 2016, s.46ff).

Dessa punkter är således kapitlets huvuddelar och med hjälp av alla exempel och övningar utgör det en stabil grund för elevernas inläring av grammatik, mer specifikt av ordklassen substantiv. Det är ungefär lika många övningsuppgifter under varje del, däremot skiljer sig de två läromedlen då detta inte har bilder i texten. Den absolut största olikheten när det kommer till innehåll i läromedlet för Svenska och för Svenska som andraspråk är att det sammanlagt finns 63 exempel men enbart tre övningar i *Fixa grammatiken*, medan det sammanlagt finns 66 exempel och 99 övningar i *Grammatik från grunden*. Detta visar på en markant skillnad då läromedlet *Grammatik från grunden* ger möjligheten till ett individuellt praktiskt deltagande (Hallström & Östberg, 2016, s.46ff).

6.4 Den ideationella strukturen

En analysfråga ligger till grund för avsnittet om textens ideationella struktur.

1. Står viktiga delar av textens innehåll mellan raderna och är implicita, underförstådda? Uppträder de implicita propositionerna som inferenser, slutsatser som man kan dra av det som sägs? Eller är de snarare presuppositioner, förutsättningar eller förgivettaganden, som man måste utgå från för att texten ska bli meningsfull?

Fixa grammatiken

Textens viktiga delar är tydligt beskrivna och det krävs således ingen förförståelse. Texten börjar med en kort men tydlig sammanfattning av ordklassen och dess undergrupper. Då undergrupperna förklaras tydligt och med tillhörande exempel, finns det inget implicit innehåll. Undergrupperna listas upp i punktform vilket förenklar läsningen och minskar riskerna för att komma bort i texten. Det uppstår därmed inga presuppositioner i form av förutsättningar eller förgivettaganden. Det finns även ett så kallat uppslag i bokens slut där ord som har fetmarkerats under bokens gång förklaras ytterligare (Stensson, Lindholm & Sahlin, 2014, s.35ff).

Grammatik från grunden

Den största skillnaden som syns direkt är den del där undergrupperna för ordklassen förklaras och tydliggörs. Förklaringarna är skrivna i en ruta i kapitlets början, och enbart 2–3 exempel ges för varje underrubrik, som för övrigt är väldigt fåordiga. Detta innebär att förklaringarna till viss del är implicita, och då texten är skriven i löpande text försvåras läsningen. Däremot uppträder de implicita propositionerna som inferenser då det i slutändan går att dra givna slutsatser av texten. Underrubrikerna skulle kunna förklaras ytterligare, men innehållet är ändå förståeliga (Hallström & Östberg, 2016, s.46ff).

6.5 Den interpersonella strukturen

En analysfråga ligger till grund för avsnittet om textens interpersonella struktur.

1. Innehåller texten några andra allmänna språkhandlingar än påståenden, som frågor, uppmaningar och utrop?

Fixa grammatiken

Texten innehåller överhuvudtaget inga större påståenden och inte heller några understrykningar eller garderingar. Under kategorin genus ställs frågan: ”Varför säger man hon om klockan?” med svaret att det tidigare har funnits femininum och maskulinum som grammatiska genus, men att det i modern svenska ser annorlunda ut då det bara är rester kvar av detta. Detta förklarar således varför klockan och människan kallas för hon. Utöver detta ställs inga ytterligare frågor. Det ställs således inga uppmaningar eller utrop utöver de uppgifter som eleven bör skriva, utan resterande text finns enbart i syfte att förklara och tydliggöra ordklassen substantiv och dess olika undergrupper. Övningen består av en kort faktatext och tre tillhörande frågor (Stensson, Lindholm & Sahlin, 2014, s.35ff).

Grammatik från grunden

Texten innehåller inga frågor, och inte heller utrop eller påståenden. Det finns en del uppmaningar, i synnerhet innan uppgifterna. Utöver dessa finns det inga andra allmänna språkhandlingar. Det finns således inte heller några understrykningar eller garderingar. Även denna text är förklarande och fokus riktas mot att undervisa och tydliggöra grunderna för inläringen av substantiv och dess undergrupper.

De upprop som inleder uppgifterna ser exempelvis ut på följande sätt:

A. Skriv orden i obestämd form plural.

Exempel: en lampa lampor

B. Skriv orden i obestämd form plural.

Exempel: en pojke pojkar

(Hallström & Östberg, 2016, s.46ff).

6.6 Samband

De analysfrågor som ligger till grund för avsnittet om textens samband är följande:

3. Hur sätter kontexten sin prägel på texten?

Fixa grammatiken

Kontexten sätter sin prägel på texten med hjälp av exempelmeningarna och den löpande texten. Det blir tydligt att läromedlet riktar sig till ämnet Svenska då texten inte simplificeras överhuvudtaget. De exempel som ges sätts även in i sammanhang, vilket underlättar för eleverna. När bestämd och obestämd form förklaras ges följande exempel: ”Nu är jag sugen på att äta mackan och äpplet som jag tog med mig”. Detta gör att man i bestämd form får exemplen mackan och äpplet i en mening. Liknande exempel ges i obestämd form: ”Jag är hungrig. Det skulle vara gott med en macka eller ett äpple”, där man dels använder samma exempelord, och även här sätter in orden i ett tydligt sammanhang. Detta underlättar i sin tur skapandet av egna meningar (Stensson, Lindholm & Sahlin, 2014, s.35ff).

Grammatik från grunden

Utifrån innehållet sätter kontexten sin prägel på texten utifrån de exempel som ges. Exemplet utgår enbart ifrån ord som eleverna möter i sin vardag, vilket underlättar inläringen. En skillnad syns tydligt i början av kapitlet och i slutet, då orden går ifrån att vara fullt konkreta till att innehålla en del abstrakta substantiv. Detta innebär även att övningarna blir alltmer utmanande, vilket i sin tur främjar elevernas kognitiva utveckling.

Övningarna i början utgår främst från att eleverna ska komplettera former, exempelvis i bestämd form singular och obestämd och bestämd form plural:

A. Komplettera formerna.

1. En bil _____
2. En tomat _____
3. En familj _____

(Hallström & Östberg, 2016, s.48f).

I slutet av kapitlet får eleverna istället i uppgift att fylla i meningar där ordet är givet, men i obestämd eller bestämd form av substantiven. De får följande exempelmening: ”Jag har en bil och en cykel. Bilen är blå och cykeln röd”.

Därefter får de på egen hand fylla i resterande meningar, vilket tyder på en ökad svårighetsgrad i uppgifterna:

1. _____ är rund.
Jord
2. Det finns _____, _____ och _____ i butiken. _____ är snygga,
Kjol blus jacka Kjol
_____ för trendiga och _____ för dyra.
blus jacka

(Hallström & Östberg, 2016, s.46ff).

6.7 Adaptionen i läromedlet *Grammatik från grunden*

I det här avsnittet kommer vi framföra hur adaptionen, det vill säga anpassningen, i det läromedel som är riktat mot ämnet Svenska som andraspråk framställs. I *Grammatik från grunden* framställer författarna att läromedlet bör användas i en lärarledd undervisning för att ge eleverna den stöttning de behöver. Läromedlet kan även användas för självstudier, då innehållet är fyllt av exempel och tillhörande övningsuppgifter. Ytterligare en skillnad som läroboksförfattarna verkställt i de två undersökta läromedlen är att *Grammatik från grunden* består av betydligt fler övningsuppgifter än vad *Fixa grammatiken* gör. *Grammatik från grunden* består av 99 övningsuppgifter medan *Fixa grammatiken* endast har tre övningar. Med tanke på att det är en markant skillnad i antalet övningar, innebär det även att det tar desto längre tid att gå igenom kapitlet, vilket ger eleverna ytterligare tid till att genomföra varje övning. Då läromedlet kan användas för självstudier, innebär det att eleverna även kan arbeta med övningarna på egen hand.

De övningar som är riktade mot Svenska som andraspråk har en successiv stegring av svårighetsgrad, vilket tydliggörs då det språkliga innehållet bland exempel och övningar i början av kapitlet är kraftigt dominerade av konkreta substantiv, i jämförelse med hur innehållet ser ut längre fram i boken. I de sista övningarna framkommer det meningar med

abstrakta substantiv, även om de fortfarande är få till antalet. Detta innebär att läromedlet inte längre enbart består av ett aktivt ordförråd med ord som eleverna vardagligen kommer i kontakt med. Istället möter de ett alltmer passivt ordförråd där de abstrakta orden innefattar ord som de inte är lika bekanta med.

I *Fixa grammatiken* finns det även här en del abstrakta substantiv, och dessa står med i längre exempelmeningar. Övningarna för de två läromedlen skiljer sig som störst i det faktum att det är ett mer vardagligt språk i *Grammatik från grunden*. En del ord upprepas flera gånger, men skillnaden är att de i början av kapitlet endast skrivs för sig själva, medan de i slutet sätts in i ett givet sammanhang där eleverna får chansen att möta exempelvis abstrakta ord i givna meningar. *Grammatik från grunden* har även ett språkligt innehåll som med största sannolikhet finns i elevernas vardag. Skol- och hemrelaterade saker som *kniv*, *bricka*, *sked* och *kopp* är några av de substantiv som presenteras och liknande exempel präglar stora delar av substantivsavsnittet.

7. Diskussion

I diskussionsdelen kommer vi utgå ifrån de tre frågeställningar som ligger till grund för uppsatsen. Varje frågeställning kommer diskuteras i samband med det resultat vi har fått. Först och främst diskuterar vi läromedlens innehåll, följt av hur de abstrakta och konkreta substantiven framställs. Vi går därefter igenom adaptationen i läromedlet för Svenska som andraspråk. Diskussionen avslutas med vår slutsats och även diverse vidare forskning.

7.1 Hur framställs innehållet i de utvalda kapitlen i respektive läromedel?

Innehållsmässigt har det huvudsakligen riktats fokus mot identifiering av abstrakta och konkreta substantiv och även läromedlens styckesindelning, underrubriker och diverse förklaringar. Således har vi tittat på hur styckena har indelats och vilken funktion underrubrikerna har haft, och dessutom hur tillämpningarna för förklaringarna och dess tillhörande exempel har sett ut. I vårt resultat kom vi med hjälp av en noggrann metodsanalys fram till att läromedlet *Fixa grammatiken* innehåller ett varierat språk, där eleverna får ta del av både vardagliga termer, men även ett desto mer ämnesspråkligt innehåll. Det vill säga, ord som de använder i sin vardag, och även ord som de känner till men inte använder i lika stor uträkning. Detta menar Strömquist (1995, s.7ff) kännetecknar ett bra läromedel.

Däremot skiljer sig de två läromedlen på så sätt att *Fixa grammatiken* väljer att ha upprepningar av samma ord men i flera exempel. I *Grammatik från grunden* har det funnits ett allt mer vardagligt språk, där innehållet består av ord som eleverna har en stark koppling till. Det är inte förrän i slutet av kapitlet som språket till viss del varieras och blir allt svårare, vilket i sin tur ökar möjligheten till inläring. Stor vikt har lagts på att variera de ord som utgör exemplen och övningarna, som på så sätt utvecklar elevernas språkkunskaper.

I *Fixa grammatiken* ser man tydligt att textens ordförråd är varierat då det innehåller både passiva och aktiva ord. Detta gör man dessvärre inte i *Grammatik från grunden* då den texten domineras av ett aktivt ordförråd, vilket Ullström (2000, s.50f) menar kan hämma elevernas språkliga utveckling då de konkreta orden som används i texten är så pass vardagliga att de förhindrar elevernas utveckling i språket. Även Hägerfelth (2011, s.48) menar på att elevernas språkutveckling kan komma att få konsekvenser ifall läromedlets innehåll och dess förenklade uppgifter enbart innefattar ord och termer som eleverna använder sig av i deras vardag.

Strömquist (1995) menar däremot att ett bra läromedel även måste innehålla mer än bara ett anpassat innehåll och ett varierat språk. Mycket vikt läggs vid underrubriker, inledningar och styckesindelningar, då dessa bidrar till att eleverna får förförståelse av den aktuella texten. I de läromedel vi valt att analysera finner man dels en tydlig struktur, och även ett logiskt presenterat innehåll. Läromedlen presenterar liknande begrepp som är ytterst väsentliga för inläringen av ordklassen substantiv. De underrubriker som presenteras har även en tillhörande förklaring och exempel, vilket underlättar för eleverna och som Strömquist (1995, s.47ff) menar bidrar till deras förförståelse.

7.2 Hur framställs abstrakta och konkreta substantiv i de valda läromedlen?

Vi har i undersökningen fått fram ett nästintill identiskt resultat som både Ullström (2000) och Pettersson (1987). De konkreta exemplen är fler till antalet än de abstrakta i både *Fixa grammatiken* och *Grammatik från grunden*. Båda läromedlen präglas av vardagliga exempel dock med en aning mer utmanande abstrakta i *Fixa grammatiken*. I *Grammatik från grunden* förekommer väldigt få abstrakta exempel i början men har en viss ökning mot slutet av avsnittet. Likt Pettersson (1987, s.68) resultat, kan även dessa läromedel påverka elevernas stimulation negativt i och med det dominerande innehållet av konkreta exempel som de dessutom med stor sannolikhet möter i vardagen.

Förklaringen av vad abstrakta substantiv är finns i båda läromedlen och är tydlig i *Fixa grammatiken* medan *Grammatiken från grunden* presenterar en mer otydligt sådan. Ullström (2000, s.50) menar att otydliga förklaringar om vad abstrakta substantiv är kan leda till att eleverna får en felaktig uppfattning om att de inte är lika viktiga att ha kunskap om. *Grammatik från grundens* otydliga förklaringsätt kan därmed leda till att de aktuella eleverna inte uppnår den önskade språkutvecklingen av det abstrakta språket då det inte upplevs vara viktigt att ha kännedom om. Däremot får eleverna i *Fixa grammatiken* en tydlig och strukturerad förklaring av att abstrakta substantiv är en del av ordklassen substantiv och därmed ökar dessa elevers chans till språkutveckling med mer inslag av abstrakta ord.

7.3 Sker en adaptation i läromedlet som är riktad mot Svenska som andraspråk och i sådana fall hur?

I läromedlet *Grammatik från grunden* som är inriktad mot Svenska som andraspråk har läroboksförfattarna presenterat ett språkligt innehåll som domineras av konkreta och vardagliga exempel. I *Fixa grammatiken* som har svenskämnets elever som målgrupp finner vi ett identiskt resultat. Olvegård (2014, s.5f) skrev i sin avhandling att elever upplever läromedelstexter som svåra på grund av dess ämnesspråkliga innehåll som präglas av abstrakta ord. Även Enström (2013, s.185) lägger vikt vid att antalet abstrakta och konkreta ord i läromedel kan komma att påverka elevernas inlärningsmöjligheter. En tydlig anledning till detta är på grund av att de konkreta ord som eleverna stöter på har väldigt uppenbara betydelser, i jämförelse med de abstrakta, som även är besvärligare att direkt översätta till modersmålet. Läromedelsförfattarna i *Grammatik från grunden* har valt att genomföra en förenkling av det språkliga innehållet vilket kan hämma elevernas utveckling. Både Hägerfelth (2011, s.48) och Gibbons (2013, s.39f) hävdar att en förenkling av både uppgifter och språk i läromedel kan leda till att språkutvecklingen hämmas. Eleverna som tar del av ett förenklat innehåll riskerar att enbart behärska BICS, som innefattar vardagsspråket, vilket leder till att kognitiva utmaningar blir alldeles för svåra.

I *Grammatik från grunden* finns det en successiv svårighetsökning i läromedlets uppgifter. I början av avsnittet får eleverna handskas med enkla uppgifter som mestadels består av konkreta substantiv, men under detta avsnitt får de även ta del av ett fåtal abstrakta exempel.

Längre fram i avsnittet väljer läroboksförfattarna att utmana eleverna med ännu fler abstrakta ord som även skall appliceras i ett sammanhang. Dessutom är det betonat att *Grammatik från grunden* ska vara lärarledd vilket leder till att eleverna även ska få stöttning genom den mer kompetente kamraten, som i detta fall är läraren.

I läromedlen får eleverna stöttning genom läraren och en successiv svårighetsökning av uppgifterna där eleverna först får förkunskap om ämnets delar för att sedan anta större utmaningar. Hägerfelth (2011, s.48) stärker detta arbetssätt genom att påstå att elever inte bör få ta del av för svåra utmaningar. Utmaningarna i uppgifterna ska istället verkställas med både stöttning och förkunskap som leder till att eleven inte tappar intresse på grund av för hög svårighetsgrad. I *Grammatik från grunden* finns det hela 99 arbetsuppgifter och detta är en typ av adaptation som vi finner. Gibbons (2013, s.62) hävdar att andraspråkselever inte skall utsättas för stress i genomförandet av välgenomtänkta ämnesuppgifter och i *Grammatik från grunden* får eleverna gott om tid att både arbeta, repetera och slutföra uppgifterna.

7.4 Slutsats

I undersökningen av *Fixa grammatiken* och *Grammatik från grunden* har vi fått fram ett nästintill identiskt resultat som den tidigare forskningen. De konkreta exempelorden är kraftigt dominerande medan de abstrakta hamnar i skuggan bakom. Läromedlens exemplifieringar kan komma att påverka både förstaspråkstalare och andraspråkstalare negativt då den språkliga nivån hamnar inom det vardagliga, nämligen BICS. I båda läromedlen finns det bland annat rubriker och underrubriker som främjar elevernas läsning och förståelse. Det som skiljer läromedlen åt är mängden av arbetsuppgifter som de framställer och detta är en adaptation som främjar andraspråkselevens språkutveckling. *Grammatik från grunden* med sina 99 arbetsuppgifter leder till att andraspråksinlärare tillsammans med lärare får mer tid att arbeta, diskutera och förstå de rådande arbetsuppgifterna.

7.5 Vidare forskning

Dagens svenska skola är mångkulturell och det förekommer att andraspråkselever läser ämnet Svenska trots att de egentligen borde läsa ämnet Svenska som andraspråk. Andraspråkselever som läser ämnet Svenska kan i mötet med läromedel komma att hamna i språkliga svårigheter, men det kan även främja utvecklingen av ämnesspråket om läromedlet ligger på en tillräckligt utmanande nivå. Detta leder i sin tur till ett högre krav på den pedagogiska skickligheten men även på skolans olika läromedel och dess språkliga innehåll. Ett förslag på vidare forskning är att titta på hur undervisningen genomförs för andraspråkselever som läser ämnet Svenska och även titta på om de olika läromedlens språk och utformning är förenklat, anpassat eller för svårt? Det är inte bara inom ämnet Svenska som detta bör studeras, det gäller även de andra ämnen som finns i den svenska skolan och som andraspråkselever deltar i.

8. Referenslista

- Abrahamsson, N. (2009). *Andraspråksinlärning*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Brodow, B., Nilsson, N. & Ullström, S. (2000). *Retoriken kring grammatiken: didaktiska perspektiv på skolgrammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Cummins, J. (1979). *Cognitive/academic language proficiency, linguistic interdependence, the optimum age question and some other matters*. Working Papers on Bilingualism, No. 19, 121-129.
- Enström, I (2013). *Ordförråd och ordinlärning - med särskilt fokus på avancerade inlärare*. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.). *Svenska som andraspråk - i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Gibbons, P. (2013). *Stärk språket stärk lärandet: Språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt för och med andraspråkselever i klassrummet*. (3.uppl.). Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Hallström, A. & Östberg, U. (2016). *Grammatik från grunden: grammatik med regler och övningar för sfi och sva*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Hellspong, L. (2001). *Metoder för brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Hägerfelth, G. (2011). *Språkarbete i alla ämnen*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Lindberg, I & Johansson Kokkinakis, S (Red.) (2007) *OrdiL- en korpusbaserad kartläggning av ordförrådet i läromedel för grundskolans senare år*. Rosa Rapport 8, Institutet för svenska som andraspråk. Göteborgs universitet.
- Nationalencyklopedin, *abstrakt substantiv*.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/abstrakt-substantiv> (hämtad 2019-11-13).
- Nationalencyklopedin, *konkret substantiv*.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/konkret-substantiv> (hämtad 2019-11-13).
- Nationalencyklopedin, *läromedel*. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/läromedel> (hämtad 2019-10-08).
- Olvengård, L. (2014). *Herravälde: är det bara killar eller?: andraspråksläsare möter lärobokstexter i historia för gymnasieskolan*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2014. Göteborg.
- Skollagen (SFS 2010:800). Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Skolverket. (2019). *Att göra extra anpassningar av undervisningen och ge särskilt stöd*.
[https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/extra-anpassningar-och-sarskilt-](https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/extra-anpassningar-och-sarskilt)

[stod?fbclid=IwAR2oIV8TwxIuSql6V5Uvkr48Vuu6pHP31NMaR-K3eBwYoC4aCYXfqhmp3s](https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2006/laromedlens-roll-i-undervisningen) (hämtad 2019-10-15).

Skolverket. (2006). *Läromedlens roll i undervisningen*. Rapport 284. <https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2006/laromedlens-roll-i-undervisningen> (hämtad 2019-10-15).

Skolverket. (2011). *Läroplan för gymnasieskolan*. <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan> (hämtad 2019-10-08).

Stensson, H., Lindholm, A. & Sahlin, P. (2014). *Fixa grammatiken*. (1. uppl.) Stockholm: Natur & kultur.

Strömqvist, S. (Red). (1995). *Läroboksspråk*. Uppsala: Författarna och Hallgren & Fallgren.

Teleman, U. (Red). (1987). *Grammatik på villovägar*. Arlöv: Svenska språknämnden och Almqvist & Wiksell Förlag/Liber.